

Biuletyn

Koła Miłośników
Dziejów Grudziądza

Rok III: 2005
Data odczytu: 4 V 2005

Numer 16 (55)
Data wydania: 4 V 2005

mgr Stanisław Poręba

**Stanisław Michałowski (1903-1984) – prawnik,
wiceprezydent Miasta Grudziądza (1934-1939)
i poseł na Sejm R. P. (1935-1938)**

(Przed 60. rocznicą moskiewskiego procesu 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego).

W najbliższym czasie minie 60. rocznica słynnego procesu 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, przed Kolegium Wojskowym Sądu Najwyższego Związku Sowieckiego w Moskwie. Spośród oskarżonych z Grudziądzem związany był Stanisław Michałowski, były wiceprezydent miasta i w latach 1935 - 1938 poseł do IV Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, z grudziądzkiego okręgu wyborczego.

Stanisław Michałowski urodził się 9 października 1903 r. w Kórniku k. Śremu (Wielkopolska), w rodzinie chłopskiej. Do gimnazjum uczęszczał w Kościanie oraz w Śremie, gdzie należał do tajnego Towarzystwa Tomasza Zana (TTZ) i tajnego skautingu, czyli harcerstwa. Jako żołnierz brał udział w Powstaniu Wielkopolskim (1918-1919). W 1923 r. zdał maturę w Poznaniu i następnie przez 4 lata studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Po studiach przez rok pracował w starostwie w Odolanowie (Wielkopolska).

W 1928 r. zamieszkał w Grudziądzu i podjął pracę w Magistracie Miasta Grudziądza, jako naczelnik Wydziału Opieki Społecznej.

W naszym mieście mieszkał przy ul. Fortecznej 19, a później przy ul. ks. K. R. Budkiewicza 18 (obecnie: ul. gen. Wł. Sikorskiego). Blisko związany był ze Związkiem Obrony Kresów Zachodnich, w którego grudziądzkim zarządzie pełnił m. in. funkcję skarbnika. W latach późniejszych był działaczem Polskiego Związku Zachodniego (PZZ), prezesem zarządu miejskiego w Grudziądzu oraz wiceprezesem zarządu wojewódzkiego w Toruniu tego związku. Wygłaszał wykłady, głównie o tematyce prawnej i ekonomicznej, m. in. w Pomorskim Instytucie Rzemieślniczym, działającym przy Pomorskiej Izbie Rzemieślniczej w Grudziądzu. Często uczestniczył w różnych pomorskich zjazdach i kongresach. I tak, 3 czerwca 1936 r., na Kongresie Miłosierdzia w Pelplinie k. Tczewa, wygłosił referat pt. „Ubogi w prawodawstwie państwowym”. Referat ten został wydrukowany w „Miesięczniku Diecezji Chełmińskiej” (nr 6 z 1936 r.). Był również rozpowszechniany w postaci broszury. W latach 30. był prezesem grudziądzkiego Obwodu Związku Związków Zawodowych (ZZZ).

W dniu 24 lutego 1934 r. Rada Miejska powołała Stanisława Michałowskiego na stanowisko wiceprezydenta miasta Grudziądza. W okresie: 8 września 1935 r. - 19 września 1938 r. był posłem na Sejm R. P. Wybrany został w grudziądzkim okręgu wyborczym, do którego należały miasta i powiaty: Grudziądz, Brodnica, Działdowo i Lubawa. W tym samym okręgu wybrano też na posła znanego grudziądzkiego kupca, oraz działacza gospodarczego na Pomorzu – Tadeusza Marchlewskiego. W Sejmie - Stanisław Michałowski reprezentował głównie interesy pracowników samorządowych oraz rzemieślników.

Po wybuchu II wojny światowej Stanisław Michałowski znalazł się na kresach południowo-wschodniej Polski. W Grudziądzu poszukiwało go gestapo. Przez 2 lata mieszkał we Lwowie. W lipcu 1941 r., czyli po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej, przybył do Warszawy, gdzie włączył się w nurt działalności konspiracyjnej. Wstąpił do Związku Odbudowy Rzeczypospolitej, pracował w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK, oraz w Organizacji „Zachód”, zajmującej się propagandą antyniemiecką wśród polskich robotników przymusowych w III Rzeszy. Używał pseudonimów: „Małecki”, „Michał”, „Pączek” i „Kawecki”. Należał też do czołowych działaczy konspiracyjnego Związku Wolnej Polski, m. in. był wiceprzewodniczącym jego Prezydium Zarządu Głównego, a od stycznia 1944 r. - przewodniczącym Prezydium. Związek ten wszedł później w skład Zjednoczenia Demokratycznego. W okresie Powstania Warszawskiego pracował w placówkach informacyjno-radiowych „Anna” i „Rafał”. Po powstaniu pozostał w kraju. Wspomniane Zjednoczenie Demokratyczne delegowało go do Rady Jedności Narodowej.

W marcu 1945 r. został aresztowany przez NKWD, porwany i wywieziony do Moskwy. Tam był jednym z oskarżonych w słynnym procesie 16 czołowych działaczy Polskiego Państwa Podziemnego. W procesie tym został uniewinniony.

Po powrocie do kraju Stanisław Michałowski był działaczem Stronnictwa Demokratycznego, następnie wycofał się z życia politycznego. Pracował m. in. jako radca prawny w Poznaniu. Od 1971 r. prowadził gospodarstwo rolne, odziedziczone po rodzicach w Kórniku k. Śremu.

Zmarł 30 września 1984 r. w Kórniku i pochowany został na miejscowym cmentarzu katolickim.

W Grudziądzu do chwili obecnej nie uczczono pamięci Stanisława Michałowskiego. W naszym mieście nie ma ulicy jego imienia ani żadnej tablicy pamiątkowej. Może obecna Rada Miejska, wśród nowo planowanych ulic Grudziądza znajdzie i ulicę dla Stanisława Michałowskiego?!

Aresztowani przywódcy Polski Podziemnej:

Jan Stanisław Jankowski- wicepremier, Delegat Rządu RP na Kraj.

Gen. Leopold Okulicki – dowódca AK, zastępca Delegata Rządu.

Ministrowie Krajowej Rady Ministrów:

Antoni Pajdak (Polska Partia Socjalistyczna)

Adam Bień (Stronnictwo Ludowe)

Stanisław Jasiukowicz (Stronnictwo Narodowe)

Członkowie Rady Jedności Narodowej:

Kazimierz Pużak (PPS) – przewodniczący

Kazimierz Bagiński (SL) – wiceprzewodniczący

Aleksander Zwierzyński (SN) – wiceprzewodniczący

Józef Chaciński (Stronnictwo Pracy)

Eugeniusz Czarnowski (Zjednoczenie Demokratyczne)

Kazimierz Kobylański (SN)

Stanisław Michałowski (ZD)

Stanisław Mierzwa (SL)

Zbigniew Stypulkowski (SN)

Franciszek Urbański (SP)

Józef Stemler - Dąbski (urzędnik Delegatury Rządu)

**Wykaz organizacji i instytucji grudziądzkich, w których
Stanisław Michałowski pełnił funkcje kierownicze.**

(Opracował: Stanisław Michałowski).

1929-1930 – Prezes Towarzystwa Urzędników Komunalnych w Grudziądzu.

1930-1931 – Członek Komisji Porozumiewawczej Organizacji Pracowniczych i Urzędniczych Miasta i Powiatu Grudziądzkiego.

1930-1931 – Skarbnik Koła Miejskiego Polskiego Związku Zachodniego w Grudziądzu.

1931-1932 – Członek Zarządu Miejskiego BBWR w Grudziądzu.

Lata 1933 – 1939 – Wiceprezydent Miasta Grudziądza.

W Polskim Związku Zachodnim (PZZ):

- Prezes Zarządu Miejskiego i Powiatowego Polskiego Związku Zachodniego (PZZ),

- Członek Rady Polskiego Związku Zachodniego.

- Wiceprezes Zarządu Okręgu Pomorskiego Polskiego Związku Zachodniego.

W związkach zawodowych:

- Przewodniczący Komisji Okręgowej dla Miasta Grudziądza i Sąsiednich Powiatów Związku Związków Zawodowych (ZZZ).

- Przewodniczący Komisji Porozumiewawczej Związków Zawodowych w Grudziądzu.

Inne funkcje w różnych organizacjach społecznych:

Przewodniczący: Komisji Porozumiewawczej Miast Nadwiślańskich., Przewodniczący Miejskiego Komitetu Współpracy ze Światowym Związkiem Polaków w Grudziądzu, Prezes: Zarządu Wojewódzkiego Zrzeszenia Kas Bezprocentowych Województwa Pomorskiego, Przewodniczący Kasy Bezprocentowej Miasta Grudziądza, Prezes Stowarzyszenia Popierania Oświaty i Kultury Robotniczej w Mieście Grudziądzu im. Stefana Żeromskiego, Przewodniczący Komitetu Budowy Osiedla Robotniczego, Przewodniczący Komitetu Pomocy Dzieciom i Młodzieży, Przewodniczący Koła Przyjaciół Dzieci Ulicy Grudziądza, Przewodniczący Komitetu Pomocy Zimowej,. Przewodniczący Komitetu ds. Kultury Fizycznej i Sportu, Skarbnik Komitetu Pomocy Młodzieży Akademickiej, Członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Harcerstwa Polskiego, Komisarz Pomorskiego Spisu Ludności w 1936 r., Przewodniczący Zarządu Spółdzielni Eksportowej „Tradeks”.

W Straży Pożarnej:

Przewodniczący Zarządu Oddziału Miejskiego Związku Straży Pożarnej w Grudziądzu, Wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego Pomorskiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, Członek Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych.

Zielarstwo:

Przewodniczący Rady Nadzorczej Spółdzielni „Nasze Ziola”. Członek Polskiego Komitetu Zielarskiego (Warszawa).

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.